

Maciej Badowicz

(Wydział Historyczny, Uniwersytet Gdański)

Opłaty dodatkowe za zakupy wina w państwie Zakonu Krzyżackiego na przełomie XIV i XV wieku

Wstęp

Niewiele aspektów życia codziennego miało zdecydowany wpływ na funkcjonowanie państwa Zakonu Krzyżackiego jak obrót towarami luksusowymi. Dotyczyło to również wina, uważanego wówczas za napój szlachetny. Tendencja do zakupu trunku na potrzeby konsumpcji przez dłuższy czas, rodzima produkcja i eksport alkoholu świadczyły o mocnej pozycji gospodarczej w regionie oraz – co wydaje się bardziej istotne – dowodziła prestiżowej pozycji Zakonu na arenie lokalnej i międzynarodowej. Osiągnięcie pożądanej pozycji pociągało za sobą koszty, nie tylko związane z zakupem samego trunku. W niniejszym artykule zostaną omówione ceny dodatkowe uwzględniane przy zakupie wina na potrzeby braci zakonnych i wielkiego mistrza w Zakonie Krzyżackim na przełomie XIV i XV wieku, a więc koszty transportu i pokrycia opłat za działalność kupców i pośredników, sprowadzających wino na tereny Zakonu. Nieodłącznym elementem badań będzie z pewnością analiza ilości sprowadzanego bądź sprzedawanego wina, z uwzględnieniem cen pokazujących wartość handlową trunku. Omówienie problemu transakcji handlowych, zarówno tych zawieranych przez urzędników krzyżackich, jak i zakupy na indywidualne potrzeby, pozwolą przeanalizować wymienione wielkości.

Stan badań

Dotychczas badacze zajmujący się problematyką handlu państwa zakonnego stosunkowo rzadko uwzględniali kwestię dystrybucji i kosztów wina krajowego i zagranicznego. Publikacje, wzmiankujące o niniejszej problematyce dla basenu

Morza Bałtyckiego, to rozprawy Udo Arnolda¹ i Hansa Hartmeyera². O ile rozdział dotyczący winiarstwa krzyżackiego u Arnolda informuje m.in. o istnieniu systemu celnego przy frachcie wina, np. z Koblencji, lokalizuje miejsca produkcji wina krajowego w państwie krzyżackim, to nie podaje on konkretnych danych liczbowych. Rozprawa Hartmeyera z kolei jest pracą o charakterze syntetycznym, naświetlającym problem dystrybucji tego trunku dla basenu Morza Bałtyckiego.

Na gruncie polskim do tej pory analizowano problem lokalizacji winnic w kluczowym dla produkcji wina w ośrodku państwa zakonnego, jakim był Toruń³, oraz ogrodników i winogrodników w tym mieście⁴.

Na temat rodzaju towarów luksusowych, sprowadzanych na zamek wielkiego mistrza w Malborku, m.in. wina i innych trunków, wypowiedzieli się Olga i Wiesław Długokęccy⁵. Autorzy przytaczają informacje dotyczące stałych dostaw wina z baliwatów krzyżackich, z uwzględnieniem rodzajów trunku sprowadzanego z innych części Europy. W tekście brakuje informacji o kwotach, za jakie wino było sprowadzane oraz ewentualnych wydatkach na pokrycie kosztów transportu. Uwaga ich skupia się przede wszystkim na innych produktach spożywczych, m.in. przyprawach. Warto też wspomnieć o badaniach Henryka Samsonowicza dotyczących handlu Litwy w XV wieku⁶. Ważną wskazówką do dalszych rozważań jest określona przez H. Samsonowicza skala importu wina na Litwę w XV wieku, w wysokości 15% całego importu, wraz z przyprawami korzennymi⁷. Należy przy tym zaznaczyć, że dominującym regionem handlującym z Litwą były Prusy (64%)⁸.

Ponadto w literaturze przedmiotu można spotkać teksty dotyczące rachunków i wydatków, wzmiankowanych przez autorów odnośnie zakupów produktów spożywczych, wśród których można znaleźć wzmianki dotyczące wina⁹.

¹ U. Arnold, *Zakon Krzyżacki. Z ziemi świętej nad Bałtyk*, red. Z.H. Nowak (Toruń 1996).

² H. Hartmeyer, *Der Weinhandel im Gebiete der Hanse im Mittelalter* (Jena 1905).

³ T. Jasiński, „Uprawa winorośli i handel winem w średniowieczu”, *Rocznik Toruński* 13 (1978): 199–215; T. Jasiński, *Przedmieścia średniowiecznego Torunia i Chełmna* (Poznań 1982).

⁴ A. Czacharowski, „Ogrodnicy i winogrodnicy w średniowiecznym Toruniu”, w *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu. Studia Polonica Historia Urbanae I*, red. M. Bogucka (Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1996) 71–76.

⁵ O. Długokęcka, W. Długokęcki, „The Sumptuous Use of Food at Castle Marienburg (Malbork) at the Start of the Fifteenth Century”, *Acta Poloniae Historica*, 102 (2010): 101–126.

⁶ H. Samsonowicz, „Handel Litwy z Zachodem”, *Przegląd Historyczny*, 90, z. 4 (1999): 453–458.

⁷ *Ibidem*, 455.

⁸ Do 1454 r. – krzyżackie, następnie w części krzyżackie, w części należące do królestwa Kazimierza Jagiellończyka; *ibidem*, 456.

⁹ M. Radoch, „Wydatki wielkiego mistrza Konrada von Jungingen na utrzymanie księcia litewskiego Świdrygiełły w państwie zakonnym w Prusach w latach 1402–1404”, w *Studia z Dziejów Średniowiecza 11: „Komturzy, rajcy, żupani*”, red. B. Śliwiński (Malbork: Muzeum Zamkowe w Malborku, 2005) 271–306; A. Radziwiński, „Rachunki plebana kościoła parafialnego Świętych Janów w Starym Mieście Torunia z lat 1445–1446”, *Roczniki Historyczne*, 69 (2003): 167–187;

W kwestii produkcji wina krajowego na terenie państwa krzyżackiego autor artykułu wypowiedział się w swojej pracy magisterskiej¹⁰. Problem dodatkowych opłat: cen transportu, cła i kosztów pośrednictwa w handlu był w niewielkim stopniu uwzględniany w dotychczasowej literaturze przedmiotu.

Baza źródłowa

Podstawowe materiały, pozwalające na zbadanie kwestii kosztów ponoszonych przez Zakon za zakup wina, zawarte są w inwentarzach krzyżackich¹¹, księdze podskarbiego malborskiego za lata 1399–1409¹², księdze rachunkowej komtura królewieckiego¹³, księdze wydatków komtura zamkowego w Malborku za lata 1410–1420¹⁴ oraz rachunkach wielkiego szafarza malborskiego¹⁵.

Informacje zawarte w inwentarzach należą do najmniej regularnych pod względem częstotliwości. Zazwyczaj ich sporządzenie wiązało się z ustąpieniem bądź śmiercią komtura i koniecznością spisania dokumentu, który pokazałby następcy stan zachowania sprzętu, znajdującego się do dyspozycji poprzednika na zamku¹⁶. Dotyczyło to zarówno obiektów o charakterze militarnym jak i gospodarczym, jak kuchnia czy piwnica. Takim spisem inwentarzowym jest *Das Grösse Ämterbuch des Deutschen Ordens*. W tej redakcji źródeł zawarto wszystkie dotychczas znane spisy inwentarzowe z komturii krzyżackich. Charakteryzują się one dużymi odstępami czasowymi, nierzadko wynoszącymi po kilkanaście lat.

Księgi rachunkowe¹⁷ zawierały notatki dotyczące sezonowych wydatków na poszczególne produkty, m.in. na wino, co nie zawsze pozwalało na wyznaczenie

B. Herdzin, P. Oliński, „Rachunki z uczty wydanej na cześć wielkiego mistrza Ulryka von Jungingen w Toruniu w 1407 roku”, w *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu. Studia Polonica Historiae Urbanae II*, red. M. Bogucka (Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1996) 295–301.

¹⁰ M. Badowicz, *Produkcja i konsumpcja wina krajowego w państwie Zakonu Krzyżackiego na przełomie XIV i XV wieku*, Gdańsk 2012 [praca znajduje się w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Gdańskiego].

¹¹ „Das Grösse Ämterbuch des Deutschen Ordens”, hrsg. Walther Ziesemer (Danzig 1921) (dalej cyt.: DGÄ).

¹² „Das Marienburger Tresslerbuch aus dem Jahre 1399–1409”, hrsg. Walther Ziesemer (Königsberg 1896) (dalej cyt.: MT).

¹³ Walther Ziesemer, hrsg., „Ein Königsberger Rechnungsbuch aus dem Jahre 1433–1435”, *Altpreußische Monatschrift* 53 (1916–17): 253–267 (dalej cyt.: KR).

¹⁴ „Das Ausgabebuch des Marienburger Hauskomturs für die Jahre 1410–1420”, hrsg. Walther Ziesemer (Königsberg 1911) (dalej: AMH).

¹⁵ „Handelsrechnungen Buch des Deutschen Ordens”, hrsg. Christian Sattler (Leipzig 1887) (dalej cyt.: HB).

¹⁶ DGÄ, 13.

¹⁷ MT; KR.

zakupów na dłużej. Ponadto zapiski rachunkowe zawierały dodatkowo informacje o osobach odpowiadających za zakup lub sprowadzenie towaru do miejsca przeznaczenia. Koszt najmu tychże osób często był wliczany w całą kwotę, jaką musiał uiścić kupujący. Ceny transportu i opłacenie przewoźnika bądź pośrednika mogły być zmienne, co w znacznym stopniu utrudniało ocenę wartości samego alkoholu, ale także ilość przewiezionego trunku do miejsca, w którym miało ono zostać zmagazynowane i skonsumowane. Ponadto, zarówno w przypadku spisów inwentarzowych, jak i ksiąg rachunkowych często określano zakup bądź produkt w piwnicy jako *wein*, co uniemożliwia ustalenie gatunku wina, a co za tym idzie – kierunku kontaktów handlowych i punktów skupu wina na potrzeby Zakonu¹⁸.

Najbardziej dokładnymi danymi dysponujemy dzięki planom gospodarczym zachowanych dla niektórych komturii. Plany gospodarcze spisywano dla poszczególnych urzędów, na ich podstawie można ocenić jakie surowce i produkty kupowano na potrzeby komtura, szatnego, bądź w tym wypadku najważniejszego – piwnicznego. Ponadto plany gospodarcze zawierały informacje o produktach sprowadzanych przez dłuższy czas w tych samych ilościach co rok. Pozwalało to wyznaczyć trend rozwojowy zakupów wina w ciągu kilku lat od opracowania danego planu¹⁹. Ze względu na zróżnicowane ilości transportowanego wina oraz rozmiary beczek w ramach badań zaistniała potrzeba przeliczenia tych wielkości na litry²⁰. W celu ukazania wielkości opłat za zakup wina analiza zawiera również przykładowe ceny za wino.

Wino zagraniczne w państwie Zakonu Krzyżackiego na przełomie XIV i XV wieku

Możliwość prowadzenia handlu dalekosiężnego Zakon otrzymał już na początku XIII wieku. W 1219 r. Fryderyk II Hohenstauf wystawił Krzyżakom przywilej celny na terenie Królestwa Sycylii i Palermo. Dwie bulle papieskie, odpowiednio z roku 1257 i 1263, określały zakres prowadzenia handlu przez braci rycerzy. Uzyskali oni wówczas możliwość sprzedawania nadwyżek oraz dokonywania

¹⁸ DGÄ, 46.

¹⁹ Dane dotyczące planu gospodarczego dla komturii królewieckiej za lata 1402–1404 zostały zawarte w HB.

²⁰ Fas (*vas*) – około 188 litrów, tonne – około 134 l. Inne miary stosowane przez Zakon: stof (stock) – około 1,5 l; om (1 oume) – 32,8 l; pojawiały się również zapisy dotyczące miar przeważnie używanych przy innych produktach, np. zboża. Jeden łaszt (1 leste) równał się 12 tonne, a więc ponad 1600 litrów; J. Sarnowsky, „Wirtschaftführung des Deutschen Ordens in Preußen”, Köln 1993, *Veröffentlichungen aus den Archiven Preussischer Kulturbesitz*, Bd. 34: 275; „Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga” (1404–1414), wyd. M. Pelech, t. 1 (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1982).

zakupów na potrzeby własne, mimo iż wówczas nauki Kościoła nie były sprzyjające w kwestii osiągnięcia zysków z handlu²¹.

Punktem wyjścia dla wyjaśnienia problemu importu trunku jest określenie liczby beczek wina, sprowadzanego w ramach tzw. dostaw stałych. Regularne zakupy stanowią punkt odniesienia do określenia poziomu konsumpcji, a więc m.in. dodatkowych zakupów, które uzupełniały braki. Ponadto na podstawie regularnych dostaw możemy zorientować się które regiony w Europie były najważniejszym kierunkiem, z którego sprowadzano wino na potrzeby rycerzy zakonnych.

Najważniejszymi z nich były baliwaty, znajdujące się w dolinie rzeki Ren. Dla Zakonu najwięcej wina reńskiego sprowadzano z baliwatu w Koblencji. Winem handlowano od momentu pojawienia się braci zakonnych w tym rejonie²². Między 1245 a 1246 r. zostały zniesione ważniejsze opłaty celne na Renie, które ułatwiły transport wina koblencckiego. Arcybiskup Moguncji w 1245 r. wydał przywilej, dzięki któremu statki z Koblencji mogły bez przeszkód płynąć w dół i górę rzeki Ren²³. W 1249 r. Zakon otrzymał cesarski przywilej generalny dotyczący ceł na Renie. Podobnie Wilhelm Holenderski w przeciągu 8 lat zwolnił Zakon od ceł na dolnym Renie. Pod koniec lat 50. XIII wieku Krzyżacy dysponowali więc wszystkimi instrumentami prawnymi do ulgowego transportu wina z Koblencji po rzece Ren. Miało to kluczowe znaczenie przy transporcie wina do Prus²⁴. W rachunkach podskarbiego malborskiego można odczytać informacje o pojedynczych zakupach wina zagranicznego, dokonywanych na potrzeby wielkiego mistrza. W tym wypadku zachowały się informacje o sprowadzaniu na zamek w Malborku włoskich win, których koszt wynosił kilkanaście grzywien za dwie beczki plus koszty transportu. Wino włoskie pojawiało się nie tylko na zamku malborskim, ale także w Królewcu. Są to jednak śladowe ilości wina z basenu Morza Śródziemnego, które rzadko są spotykane w tych piwnicach²⁵.

Innym kierunkiem, z którego sprowadzano wino, był rejon Morza Śródziemnego. Stamtąd napływały w skromnych ilościach beczki małmazji. Skromne, gdyż ilość wina w beczkach nie przekraczała pojemności 120 litrów²⁶. Kolejnym gatunkiem sprowadzonym z tamtego rejonu była Romania, której zakup w odniesieniu do innych gatunków wina był równie skromny²⁷. Wino pochodzące z Półwyspu Bałkańskiego pojawia się również w tak bogatym w winnice regionie, jakim był

²¹ Arnold, *Zakon Krzyżacki*, 251.

²² *Ibidem*, 253.

²³ *Ibidem*, 254.

²⁴ *Ibidem*, 254.

²⁵ Meisters kellar (Königsberg): *item 18m. vor 3 tonnen Walsch wyn, yo die tonne vor 6 m., den des meisters kellarmeister koufte am dornstage zu ostern*; zob. MT, 459.

²⁶ *Item 29m. 1 fird vor 2 vas Malmosie die halden 3 omen an 14 stouffe, yo vor die ome 10 m*; zob. MT, 459.

²⁷ *Item 7 m. minus 4 sol. vor 1 vas Romania, das hilt 104 stoffe, den stof vor 4 sol., item 6 sol. vor 1 vas zu der Romania*; zob. MT, 590.

Toruń²⁸. Co jest ciekawe, zarówno w przypadku zakupu wina włoskiego do Królewca, jak i greckiego do Torunia odpowiedzialność ponosił wielki piwniczny wielkiego mistrza w Malborku. W przypadku wina zagranicznego sposób prowadzenia rachunków, skup wina i jego transport podlegał bezpośrednio wielkiemu mistrzowi. Świadczy to o silnym scentralizowaniu skupu luksusowego towaru jakim było wino, a także podnosiło prestiż pewnej grupy produktów, które były w ten sposób traktowane wyjątkowo.

System kupowania beczek z winem był stosunkowo prosty. W przypadku wina reńskiego, z którego zdjęto cło na rzece Ren, płacono osobie przewożącej towar i za składowanie beczek w trakcie transportu. Dotyczyło to oczywiście stałych dostaw, w tym przypadku wina z Koblencji. Inne beczki z winem, pochodzące z doliny Renu i okolic, które miały uzupełnić zapasy, były dodatkowo płatne. W przypadku wina pochodzącego ze Styrii (lub baliwatów austriackich Zakonu) mamy informacje, że były sprowadzane m.in. do Elbląga²⁹.

Za sprowadzanie beczek odpowiadali wysocy urzędnicy Zakonu, pełniący swoje funkcje w miastach o charakterze handlowym lub ośrodkach portowych, m.in. komtur w Gdańsku³⁰ oraz szafarze: malborski i królewiecki z szafarzami zamków konwentualnych. Zdarzały się przypadki, że w transakcjach posiłkowano się środkami oraz kontaktami burmistrzów miast pruskich. Na tym tle silnie eksponowana jest rola burmistrza miasta Gdańska, Konrada Leczkowa. Nie wiadomo jednak ile wówczas wynosiła cena wina, gdyż prawdopodobnie doliczano do tej kwoty koszt pracy burmistrza. Możliwe, że chodziło tu o pozyskanie pośredników, fracht i inne, tzw. opłaty manipulacyjne, gdyż koszt samego frachtu wina reńskiego z terenu cesarstwa do Prus stanowił ułamek procentu kwoty, którą w przypadku udziału burmistrza uiszczają władze Zakonu³¹.

Jedną rzecz należy uwzględnić z pewnością: w większości wypadków wino zagraniczne sprowadzane do siedziby wielkiego mistrza przepływało przez Gdańsk, który był miejscem składu bądź punktem, z którego pozyskiwano pośredników na zakup wina zagranicznego. Pomocnymi w tym procederze byli komtur gdański oraz burmistrz Starego Miasta Gdańska. Z Gdańska transport szedł drogą wodną³², prawdopodobnie aż do przystani przy zamku w Malborku.

²⁸ *Item 4 m. an 2 scot. Vor 44 stoffe Romanie zu Thorun gekouft; des meisters kellirmeister nam das gelt*; zob. MT, 590.

²⁹ *Item gegeben vor Rynschen wyn und von lantwyn und vor Osterwyn, Malmezie, Romanie und vor Reynfal 47 mr (...)*; zob. „Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga 1404–1410”. Cz. I, wyd. M. Pelech (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1987) 95.

³⁰ *Huskomphthur zu Danczk. Item 60 m. 9 sch. vor 2 vas Rynischs wynes von 9 ome und 23 stouffe, yo die ome zu 6 ½ m*; zob. MT, 422.

³¹ *Item 220 m. und 1 fird. vor 6 vas Rynisch wynes dem borgemeister Conrd Letzkow zu Danczk*; zob. MT, 422.

³² *Item 2 ½ m., den wyn und 2 vas dorzu von Dancz ken Marienburg zu furen*; zob. MT, 422.

W przypadku dostaw stałych ponoszono koszt za transport i wynajęcie załogi³³. Dostawy stałe pochodziły przede wszystkim z baliwatu w Koblencji, co czyniło te transporty opłacalnymi. Jednak poziom konsumpcji mógł być na tyle wysoki, iż te zapasy okazywały się niewystarczające. W związku z tym dokupywano wino pochodzenia reńskiego w celu uzupełnienia zapasów. Widoczne jest to w przypadku inwentarzy zamku królewieckiego, gdzie prawie połowa wina pochodziła z baliwatów na terenie cesarstwa. Głównym odbiorcą wina z zagranicy był natomiast wielki mistrz oraz jego konwent w Malborku. Do stolicy sprowadzano nie tylko wino reńskie, ale także włoskie i greckie, co podnosiło prestiż państwa i służyło celom reprezentacyjnym. W stosunku do pozostałych ośrodków Malbork jest najbardziej zróżnicowany pod względem gatunków sprowadzanego tam wina. Konwent w Królewcu był zgromadzeniem konsumentów z upodobaniem do wina niemieckiego, natomiast Toruń na tym tle opierał się wyłącznie na rodzimych produktach, choć sprowadzano tam pojedyncze sztuki wyrobów z zewnątrz. Gdańsk na tle tych komturii prezentuje się jako główny pośrednik a także miejsce skupu i składania zamówień przez dostojników krzyżackich, dzięki czemu wino zagraniczne trafiało na zakonne stoły.

Opłaty za wino w państwie Zakonu Krzyżackiego na przełomie XIV i XV wieku

Na podstawie księgi rachunkowej starego miasta Elbląga można określić ceny zakupu wina na potrzeby konsumpcji w latach 1404–1410³⁴ (zob. tab. 1):

Tabela 1. Koszty zakupu wina w Elblągu w latach 1404–1410

Rok	Ilość	Rodzaj trunku	Pochodzenie trunku	Ilość (w litrach)	Cena
1404	1 om (1 <i>ame</i> ³⁵)	Wino (<i>weyns</i>)	nieznane	ok. 32,8–180	5¾ grzywny
1404	1 <i>vas</i> (duża beczka)	Moszcz winny (<i>mostes</i>)	nieznane	ok. 188	3½ grzywny
1406	1 <i>veteken</i> (mała beczka, typu <i>tonne</i>)	Małmazja, słodkie wino	Grecja/Cypr	ok. 134	4 grzywny

³³ Item 8m. dem schiffherren, der die wyne von Danczk ken Marienburg im schiffe brochte; zob. MT, 422.

³⁴ A. Semrau, „Die mittelalterlichen Wilküren der Altstadt und Neustadt Elbing”, *Mitteilungen des Copernicus-Vereins für Wissenschaft und Kunst zu Thorn* 34 (1926): 36.

³⁵ Jeden om mógł liczyć nawet do 120 stofów, co w tym wypadku oznaczałoby, iż ta wielkość osiągnęła rozmiar małej beczki (*tonne*). Na korzyść tego sądu świadczy cena za zakup wspomnianego trunku; zob. Semrau, „Die mittelalterlichen Wilküren”, 36.

Rok	Ilość	Rodzaj trunku	Pochodzenie trunku	Ilość (w litrach)	Cena
1407	1 <i>Lage</i>	Rainfal, Rynfall	Wino włoskie, pochodzące najprawdopodobniej z Istrii	ok. 75	4 grzywny, 2½ szkojca, 1½ szylinga
1410	1 <i>veteken</i> (mała beczka, typu <i>tonne</i>)	wino	nieznane	ok. 134	6 grzywien, 4 szkojce

Źródło: Semrau, „Die mittelalterlichen Wilküren”.

Ponadto na terenie starego miasta Elbląga jedna duża beczka czerwonego wina kosztowała w 1402 r. 2 grzywny i 21 szkojców „ze wszystkimi wydatkami”, jedna duża beczka wina krajowego kosztowała 4 grzywny³⁶. Jest to interesująca informacja, że wino krajowe w podobnej ilości przewyższało całkowitą cenę wina nieznanego pochodzenia. Może to świadczyć o znakomitej jakości trunku rodzimej produkcji, jego małej ilości w składzie piwnicznym w stosunku do powszechności innego gatunku. Wyższa cena za beczkę wina w 1410 r. może wynikać z faktu prowadzenia działań wojennych pomiędzy Królestwem Polskim a Zakonem. Mogły one doprowadzić do ograniczenia produkcji i dostaw wina do poszczególnych ośrodków miejskich, chociażby ze względu na przygotowywanie przez Zakon zapasów dla wojsk potrzebnych do generalnej rozprawy Władysława Jagiełły pod Grunwaldem³⁷. Wówczas zapasy miejskie w stosunku do okresu sprzed wojny mogły być w znacznym stopniu ograniczone, co z pewnością mogło odbić się na cenach.

Ceny w 1409 r. dla wielkiego mistrza, panów domu elbląskiego i ratusza miejskiego zostały określone w przedstawionej poniższej tabeli³⁸:

Tabela 2. Ceny wina sprzedawanego w Elblągu w 1409 r.

Ilość	Ilość w litrach	Rodzaj wina	Cena
1 stof	ok. 1,5	reńskie (Rheinischen)	1 szkojec
1 stof	ok. 1,5	małmazja (Malvasier)	4½ szylinga

³⁶ *Ibidem*, 36.

³⁷ Dotyczy to fragmentu kroniki Jana Długosza, mówiącego o zdobyciu obozu krzyżackiego przez wojska króla polskiego; zob. „Jana Długosza Kroniki czyli Roczniki Sławnego Królestwa Polskiego” 10–11 (1406–1412), red. J. Garbacz, K. Pieradzka (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009) 133–134.

³⁸ Semrau, „Die mittelalterlichen Wilküren”, 36.

1 stof	ok. 1,5	małmazja (Malvasier, anderer Posten ³⁹)	4 szylingi
1 stof	ok. 1,5	węgierskie (ungarischen)	1 szkojec
1 stof	ok. 1,5	krajowe (Landwein)	½ Schoter
1 stof	ok. 1,5	krajowe (Landwein, anderer Posten)	16 denarów
1 stof	ok. 1,5	alantweins (wino z dodatkiem omanu -inuli, rodzaju rośliny z rodziny astrowatych ⁴⁰).	20 denarów
1 stof	ok. 1,5	romanya (wino greckie pochodzące z Imperium Łacińskiego ⁴¹).	1 szkojec, 18 fenigów

Źródło: Semrau, „Die mittelalterlichen Wilküren”.

Ceny te świadczą o szerokim asortymencie zapasów trunku na potrzeby panów miejskich oraz wielkiego mistrza. Można znaleźć w nim wina z bliższych dla państwa zakonnego w Prusach regionów znad Renu, z terenów Węgier, a także Grecji i Cypru. Pojawienie się wina węgierskiego w tym zestawieniu dowodzi stałego zaopatrzenia miasta Elbląga w wino, chociażby ze względu na podobną cenę wina reńskiego, które do państwa zakonnego mogło być sprowadzane bez cła na Renie.

Zakupy wina dla Jana von Asta (1445–1446)

W świetle rachunków za lata 1445–1446, dotyczących wydatków plebana kościoła Świętych Janów w Starym Mieście Toruniu, Jana von Asta, można się dopatrzyć skali zakupów wina na potrzeby podejmowania gości przez pojedyncze osoby. Rachunki te przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Wydatki Jana von Asta na wino w latach 1445–1446

Data	Cena	Uwagi*
Maj 1445		
10.05	10 szelągów, 2 denary	Radzimiński, 173
18.05	16 szelągów	
19.05	3 szelągi	

³⁹ *anderer Posten* można przetłumaczyć jako „inna partia”, a więc dodatkowe źródło, w tym wypadku bliżej nieokreślone, z którego sprowadzano wino do Elbląga; zob. Semrau, „Die mittelalterlichen Wilküren”, 36.

⁴⁰ Dostęp: [25.03.2014] <http://crescentbloom.com/Plants/Genus/I/N/Inula.html>.

⁴¹ Długokęcka, Długokęcki, „The Sumptuous Use”, 112.

Data	Cena	Uwagi
Czerwiec 1445 18.06	2 grzywny	In recessu meo in domo domini doctoris ad propinam tam capellanis suis pro vino, quam eciam familie sue, que mihi ministravit multum favorabiliter, dedi 2 m; Radziwiński, 175
Lipiec 1445 21.07 25.07 29.07 30.07 31.07	5 szelągów 6 szelągów 10 szelągów 5 szelągów 9 szelągów	Radziwiński, 176 Radziwiński, 177 „vino et medone”
Sierpień 1445 2.08 7.08 17.08 20.08 29.08 30.08	20 szelągów 5 szelągów 7 szelągów 8 szelągów 4 szelągów 4 szelągów	„pro vino bono”; Radziwiński, 177 Radziwiński, 178
Wrzesień 1445 26.09 30.09	16 szelągów, 4 denary 8 szelągów, 2 denary	„pro duabis stopis vini boni”; Radziwiński, 179
Październik 1445 1.10 9.10 12.10 22.10 23.10 24.10 25.10	12 szelągów, 3 denary 4 szelągi, 1 denar 8 szelągów, 2 denary 8 szelągów 4 szelągi 4 szelągi 1 denar 4 szelągi, 1 denar	„pro vino bono”; Radziwiński, s. 180 „pro vino bono” „pro vino bono”
Listopad 1445 6.11 11.11 12.11 16.11 17.11 21.11 23.11 26.11	3 szelągi 3 szelągi 15 szelągów 3 szelągi 12 szelągów 15 szelągów 3 szelągi 20 szelągów	„pro musco”; Radziwiński, 182 „pro novo vino” „pro vino novo” „pro vino novo” „pro vino novo Thuronensi 6 s., pro alio vino bono 9s.” „pro vino novo” „pro vino bono 8s. pro vino novo Thuronensi 12 s.”; Radziwiński, 183

Grudzień 1445		
4.12	2 szelągi	
10.12	1 grzywna, 27 szelągów	pro Romana videlicet tribus stopis 27 s., pro vino Vngaricali 1 m. videlicet pro 10 stopis; Radziwiński, 183–184.
16.12	15 szelągów	„pro vino Vngaricali cervisia Broumburgensi”
28.12	4 szelągów	
29.12	8 szelągów	
Styczeń 1446		
1.01	14 szelągów, 4 denary	Radziwiński, 185
6.01	14 szelągów	

* Puste miejsca w wierszach na równi dat i ilości w kolumnie „Uwagi” oznaczają, że w rachunkach zapis brzmiał następująco: „pro vino”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: A. Radziwiński, „Rachunki plebana kościoła parafialnego Świętych Janów w Starym Mieście Toruniu z lat 1445–1446”, *Roczniki Historyczne*, 69 (2003): 173–187 (tekst rachunków). Miary zastosowane: 1 grzywna ciężka = 2 grzywny lekkie, 4 wiardunki i 24 skojce; równowartość 1 grzywny ciężkiej = 60 szelągów dobrych; 60 szelągów = 120 szelągów lekkich = 720 denarów.

Wydatki te w dużej mierze były związane z wizytami gości Jana von Asta, m.in. toruńskiego komtura zamkowego oraz franciszkanina Antoniego Barbatusa, który przybył z dokumentami odpustowymi Eugeniusza IV. W rachunkach spotykamy wiele określeń na trunki kupowane na potrzeby plebana, głównie przez jego służbę. Określenia wskazujące na region geograficzny pochodzenia alkoholu („Vngaricum”, „Thuronensi”) bądź rodzaj trunku („musco”, „Romanya”) nie budzą żadnych wątpliwości, a różnice cenowe wskazują jednocześnie na ilość i na jakość zakupionego trunku. W pozostałych przypadkach określenie skąd wino pochodziło budzi wiele wątpliwości. „Vino novo”, wzmiankowane w rachunkach głównie w ostatnim kwartale roku 1445, najprawdopodobniej było trunkiem pochodzącym z ówczesnie ostatnich zbiorów. Stąd można wywnioskować, że wino to pochodziło z lokalnych winnic, najpewniej należących do Starego Miasta Torunia⁴². Cena zakupu za ten rodzaj alkoholu, w stosunku do „vino Thorunensi” przynajmniej w listopadzie 1445 r. nie różniła się w znaczący sposób, co wskazuje na zakup alkoholu krótko leżakującego.

Różnica między „vino” a „vino bono” jest najtrudniejsza, wręcz niemożliwa do uchwycenia. Można w tym miejscu dopatrzeć się kilku hipotez: rozróżnienie alkoholu ze względu na smak i dłuższy okres leżakowania lub wiedza na temat jego pochodzenia, przy braku nazwy geograficznej w rachunkach. Pierwsza wydaje się być najbardziej prawdopodobna, ponadto ceny za „vino bono” były wyższe na przestrzeni roku 1445 o kilka szelągów. Wino pochodzące z zagranicy

⁴² Jasiński, „Uprawa winorośli”, 201–204.

było zapisywane nazwą geograficzną podczas sporządzania listy wydatków, w związku z czym można zasugerować, że oba gatunki trunku były pochodzenia lokalnego. Fakt, że „vino Thuronensi” było wzmiankowane oddzielnie pod tą samą datą co „vino bono” może wskazywać, że „dobre wino” pochodziło ze zbiorów spoza Torunia, a cena jego była związana z większą ilością zakupionego trunku lub naliczonymi kosztami dostarczenia alkoholu do piwnic miejskich. Nie należy również zapominać, że na cenę wina kupowanego przez służbę plebana mógł składać się, oprócz jakości, okresu leżakowania, ewentualne koszty transportu i pośredników, także czas, w którym kupowano trunek (ze względu na sukcesywne zmniejszanie zapasów na przełomie roku w sezonie zimowym). Zakup szerokiej gamy trunków przez plebana (wino lokalne lub tzw. *Landwein* – krajowe, wino spoza granic państwa krzyżackiego) wskazywał na dobre zaopatrzenie piwnicy toruńskiej oraz możliwości finansowe Jana von Asta. Fakt, że wino sprowadzane spoza granic państwa zakonnego pojawiała się w rachunkach dopiero w ostatnim kwartale 1445 r. może wskazywać na uzupełnianie zapasów lokalnych trunkami skupowanymi od zagranicznych kupców i pośredników. Rachunki te mają charakter zdecydowanie incydentalny, wskazują na zakupy trunku przede wszystkim związane z wizytami gości Jana von Asta, bądź zakup wina niezbędnego do odprawiania mszy.

Opłaty dodatkowe za wino na podstawie *Das Königsberger Rechnungsbuch aus dem Jahre 1433–1435*

Wspomniane księgi rachunkowe stanowią istotny element badań nad cenami i opłatami za wino. W tym wypadku warto nadmienić istotną rolę komturstwa królewieckiego i jego szafarza, jako głównego, obok malborskiego, urzędnika biorącego udział w transakcjach handlowych Zakonu. Źródło, mimo datacji za lata 1433–1435, rozpoczyna się informacją związaną ze świętem św. Marcina z 1434 r.⁴³ Dane są rozproszone po całym źródle, brak przy nich informacji o czasie zakupu. Na podstawie pozostałych wzmianek i ich rozmieszczenia względem zapisów o winie możemy hipotetycznie określić czas zakupu wina na potrzeby komturii królewieckiej. Wzmianek zawartych w *Das Königsberger Rechnungsbuch aus dem Jahre 1433–1435* dotyczących wina jest w sumie siedemnaście. Najbardziej prawdopodobnym regionem, z którego sprowadzano wino, były baliwaty słynące z doskonałych winnic, zwłaszcza koblencki. Wzmianki dotyczą pojedynczych zakupów. Na ich podstawie możemy określić rodzaj trunku, jaki spożywano doraźnie. Było to między innymi: grzane wino⁴⁴; 2 stofy, za które zapłacono 4 solidy⁴⁵; wino pochodzące z Istrii o objętości

⁴³ *Dies ist gemeyne usgebunge von Martini anzuheben im 34ten jare; chodzi tu o dzień przypadający na kościelne święto 11 listopada; zob. KR, 254.*

⁴⁴ *Item 4 sc. vor ½ stoef gebranthen wyn; zob. KR, 259.*

⁴⁵ *Item 4 sol. vor 2 stoffe wyn; zob. KR, 260.*

nie większej niż 0,5 litra⁴⁶; pięć litrów wina greckiego pochodzenia, które zakupiono za 7 i ½ szkojca⁴⁷. Również pojawiają się wzmianki dotyczące ceny za transport alkoholu: 8 szkojców frachtowych za przewiezienie wina z Gdańska⁴⁸ oraz koszt 1 grzywny i 12 solidów za transport 12 omów (ok. 394 litrów, co odpowiada wartości niewiele ponad dwie beczki typu *fas*) z Gdańska⁴⁹. Cena 34 grzywien, 4 i ½ szkojca za 3 omy wina (ok. 100 litrów) zapłacone wielkiemu komturowi⁵⁰ może wskazywać na kierunek zagraniczny, skąd sprowadzono alkohol bądź też wysoką stawkę, naliczoną przez dostawcę i pośredników. Brak informacji o rodzaju wina nie wskazuje jednoznacznie na którąś z hipotez.

Około 21 lipca 1435 r. dokonano zakupu 8 omów reńskiego wina za cenę 91 grzywien oraz 13 i ½ solida. Ilość zakupionego wina w przeliczeniu wynosiła około 250 litrów. Informacja ta jest o tyle odbiegająca od pozostałych, że opłacono nie tylko alkohol, ale prawdopodobnie także transport, dostawcę lub też pośrednika, co zostało ujęte w jednej kwocie do zapłaty⁵¹. Kolejne wzmianki również informują o zakupach wina z terenów dzisiejszych Niemiec: zakup 60 stofów wina (ok. 85 litrów) za 6 grzywien minus 1½ solida⁵². W tej sytuacji nie została zapłacona pełna kwota 6 grzywien. Obniżenie jej o wartość 1,5 solida może wynikać z dwóch przyczyn: uwzględnienia frachtu lub dodatkowej opłaty w cenie, przez co realna wartość samego trunku jest niższa lub obniżenie kwoty ze względu na ówczesny system liczenia pieniędzy. Kolejne wzmianki dotyczą spłaty 15 szkojców za jedną beczkę za wino dla wielkiego komtura⁵³. Zakup dotyczył prawdopodobnie pustej beczki, do której wino miało zostać przelane. Pomiędzy lipcem a październikiem 1435 r. dokonano zakupu za niecałe 25 grzywien około 100 litrów reńskiego wina⁵⁴. Największa dostawa, jaka została wpisana w *Das Königsberger Rechnungsbuch aus dem Jahre 1433–1435*, to zakup wina o zawartości 6,5 beczki typu *fas* za cenę 40 grzywien⁵⁵. Zakupu dokonano na przełomie sezonu letniego i jesiennego, pomiędzy lipcem a październikiem 1435 r. W stosunku do pozostałych zakupów różnił się nie tylko objętością, ale także ceną. Pojemność beczki typu *fas*, wynosząca około 188 litrów w liczbie sześciu sztuk, zakupionej za 40 grzywien musiało być innego pochodzenia niż przykładowo wino reńskie, które zostało zakupione w ilości około 100 litrów za ponad 91 grzywien. Z pewnością więc nie mogło to być wino sprowadzane

⁴⁶ *Item 1 sol. vor 1 loge reynfall inzcutragen*; zob. KR, 260.

⁴⁷ KR, 260.

⁴⁸ KR, 260.

⁴⁹ KR, 261.

⁵⁰ KR, 261.

⁵¹ *Item 91 m. 13½ sol vor 8 ommen Rynisch weyn mit aldem ungelde*; zob. KR, 261.

⁵² KR, 262.

⁵³ KR, 263.

⁵⁴ KR, 263.

⁵⁵ KR, 264.

z tamtego kierunku. Można hipotetycznie założyć, że wino zostało wyprodukowane na terenie państwa Zakonu Krzyżackiego i sprowadzone do Królewca. Może to potwierdzać wzmianka z roku 1436 zawarta w *Das Grosse Ämterbuch des Deutschen Ordens*, która mówi o sześciu beczkach wina krajowego, znajdującego się w piwnicy. Ostatnia wzmianka, znajdująca się w rachunkach królewieckich, dotyczy wina reńskiego, zakupionego w ilości ośmiu omów. Cena wynosiła 91 grzywien i 14½ solida. Ostatnia wzmianka zawiera nazwisko kupca, pośrednika z Gdańska, któremu zapłacono rzeczoną kwotą za alkohol. Możliwe jest, że podobna wzmianka, dotycząca zakupu wina za zbliżoną kwotą w lipcu 1435 r., również dotyczyła opłacenia tego pośrednika. Dodatkowo cena po raz kolejny obejmuje wszystkie opłaty⁵⁶.

Zapisy źródłowe, znajdujące się w *Das Königsberger Rechnungsbuch aus dem Jahre 1433–1435*, wskazują na regularne zakupy wina z doliny Renu i okolic. Były to zakupy, które starczały na stosunkowo krótki czas maksymalnie około 2–3 miesięcy pomiędzy zakupami. Wzmianki dotyczące zakupu mniejszych ilości, liczących sobie maksymalnie 5 litrów, były związane z potrzebami konsumpcyjnymi pojedynczych urzędników, dla których sprowadzano lub skupowano na miejscu rzadko spotykany w tym rejonie gatunek wina. Ponadto wiadomo, że ceny wina wahały się na przestrzeni dłuższego czasu, jednak status najdroższego alkoholu dla kupujących miało wino z terenów dzisiejszych Niemiec. Opłacanie osób odpowiedzialnych za wyprodukowanie wina i pilnowanie piwnicy, w tym winiarza wskazuje, że w siedzibie komturii królewieckiej mógł istnieć załóżek wykwalifikowanej kadry zajmującej się winiarstwem. Pojedynczy zakup dużej ilości wina w liczbie ponad sześciu beczek, najprawdopodobniej krajowego, jeszcze nie potwierdza, że podobne ilości były liczone w stałej dostawie.

Odpowiedź może nasunąć plan gospodarczy, który został zapisany w *Handelsrechnungen Buch des Deutschen Ordens* za lata 1402–1404. Wzmianki o winie zawarte w tych dokumentach informują, że dla piwnicznego skupowano osiem beczek reńskiego wina⁵⁷. Co świadczy, iż na początku wieku XV do komturii królewieckiej sprowadzano regularne dostawy wina znad Renu. Ponadto informacja dotycząca rachunków wielkiego szafarza w Królewcu za lata 1400–1402 mówi o opłaceniu winnicy w Toruniu na terenie Starego Miasta za kwotę 240 grzywien⁵⁸. Winnice w obrębie Starego Miasta Torunia znajdowały się na pobrzeżu Wisły oraz na terenie dzisiejszych dzielnic Duże i Małe Mokre. W bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy miejskiej Starego Miasta znajdowały się te pierwsze. Informacja ta wskazuje, że komturia królewiecka w osobie wielkiego szafarza opłacała utrzymanie winnicy w Toruniu na własne potrzeby.

⁵⁶ *Item Claws Rucke czu Danzik 91 m. 14 ½ sol vor 8 ommen reynisch weyns mit allim ungelde;* zob. KR, 265.

⁵⁷ HB, 32.

⁵⁸ *Ibidem*, 32.

Na podstawie tych danych można zasugerować, że zamek w Królewcu był przede wszystkim zaopatrywany z dostaw spoza komturii, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Przeważał zakup wina reńskiego, które powszechnie wówczas uważano za jedno z najlepszych. Pośrednictwo w tych dostawach najczęściej obejmował Gdańsk i kupcy wynajmowani tam przez władze w Królewcu. Wskazania na rodzimą produkcję sugerują, że wino krajowe również znajdowało swoje miejsce na stołach wyższych urzędników i dygnitarzy. Informacja o winnicy utrzymywanej przez Królewiec w Toruniu wskazuje na zakup winnicy w rejonie Starego Miasta bądź też pierwszeństwo w zakupie wyprodukowanego tam z moszczu wina. Może to sugerować, że u ujścia Pregoly tereny do uprawy winnic nie były tak przychylne, jak na terenie ziemi kujawskiej. W związku z brakiem wzmianek źródłowych oraz bardzo dużą liczbą importowanego wina w piwnicach prawdopodobnie winnicy w Królewcu nie było. Ilość wina sprowadzonego do Królewca w roku 1435 wynosiła ponad 2,5 tysiąca litrów. Na podstawie *Ein Königsberger Rechnungsbuch* trudno jednoznacznie stwierdzić, które wydatki dotyczyły dostaw regularnych, a które dotyczyły dodatkowych zakupów. Ilości wina sprowadzonego w roku 1435 są przybliżone do tych, które odnotowano w inwentarzu za rok 1414, z różnicą około 250 litrów, czyli mniej więcej 1,5 beczki typu *fas*. Możliwe że trend ten utrzymywał się przez dłuższy czas. Różnica ponad 20 lat podważa tę hipotezę. Ponadto spis inwentarzowy z roku 1414 odnotowano jednego dnia, nie jest więc powiedziane, że w ciągu pozostałych dni w roku dostaw wina nie było bądź nie były odnotowane. Jednakże informacje dotyczące ilości wina sprowadzanych w pozostałe dni w roku 1414 nie zachowały się do dzisiaj. Pozostałe spisy inwentarzowe mówią o pojedynczych beczkach, trzymanyh w piwnicach, których ilość nie pozwoliłaby na zaspokojenie potrzeb konwentu przez cały rok. Można na tej podstawie wysnuć hipotezę, że ilości wina, o których mówią spisy inwentarzowe, są wypadkowe. Wina mogło być zdecydowanie więcej, zwłaszcza gdy istniała potrzeba zaspokojenia potrzeb kilkudziesięciosobowej grupy konwentu. W roku 1435 większość wina była sprowadzana w ostatnich miesiącach roku. Spisy inwentarzowe sporządzano w miesiącach zimowych, kiedy najprawdopodobniej wyczerpywały się zapasy. Stąd można powiedzieć o korelacji okresu żeglugowego z różnorodnością produktów w piwnicach komturii królewieckiej.

Wydatki na wino w świetle *Das Ausgabebuch des Marienburger Hauskompturs*

Jednym z pełniejszych obrazów dysponujemy dzięki rachunkom komtura zamkowego w Malborku za lata 1410–1420⁵⁹. Dzięki nim możliwe jest określenie miejscowości do których wino było transportowane i czy dostawy mogły być

⁵⁹ AMH, 3; Opracowanie niniejszych zestawień znajduje się w załączniku do tego artykułu; zob. Załącznik 1, 16.

regularne. Jednym z mankamentów źródła jest częsty brak informacji o tym ile beczek wina szło w transporcie. Najczęściej wymieniane są kwoty, które płacono za wykonanie transportu.

W roku 1410 rachunków dotyczących wina było dziesięć. Wszystkie one mówiły o kosztach transportu wina do poszczególnych miejscowości. Były to: Laski, Ylaw w Danii, Ostróda, Olsztynek, Nidzica, Przemark, Dzierżoń, Lidzbark Warmiński i Prabuty⁶⁰. W dwóch przypadkach nazwa miejscowości nie została wymieniona. Łączny koszt transportu wina do tych wszystkich miejscowości wyniósł ponad 4 grzywny⁶¹. W połowie rachunków za rok 1410 wymieniono dokładną ilość wina, łącznie wynoszącą 5 beczek *fas* i 7 beczek *tonne*⁶². W rachunku za dzień 18 kwietnia mowa jest o transporcie 2 beczek *fas* włoskiego wina⁶³. Transport kosztował dwa szkojce. Jest to jedyny rachunek w źródle mówiący o gatunku wina. W pozostałych przypadkach pochodzenie wina nie jest znane. Rachunki za rok 1410 mówią wyłącznie o pierwszej połowie roku, ostatni wpis pochodzi z dnia 24 czerwca. Może to świadczyć o tym, że w związku z przemaszaniem wojsk króla Władysława Jagiełły i wielkiego księcia Witolda wstrzymano transporty wina w celu zwiększenia zapasów na potrzeby wojska, szykującego się do starcia z polskim królem. Może to też świadczyć o tym, że pod koniec czerwca rozpoczęto gromadzenie zapasów kluczowych produktów, w tym wina, w zamku malborskim na wypadek pojawienia się nieprzyjaciela pod murami. Kolejne rachunki dotyczące wina pojawiają się ponad pół roku później.

W roku 1411 sporządzono 20 rachunków za transport wina. Dostawy szły w kierunku Jezioran, Reszel (dwukrotnie), Lidzbarka Warmińskiego, Braniewa (trzykrotnie), Torunia (trzykrotnie), Grudziądz, Kwidzyna, Gniewu (trzykrotnie), Malborka, Morąga, Radzyna Chełmińskiego, Olsztyna i Elbląga. Pierwsze rachunki zapisano pod koniec marca, ostatnie dotyczą transportów po 11 października tego roku⁶⁴. Mowa w nich o transporcie 39,5 beczki *tonne* i 3 beczek *fas*. W niektórych rachunkach nie sposób ustalić ilości przesyłanego wina, wspomniana wyżej liczba beczek stanowi część wszystkich transportów. Najwięcej beczek transportowano do Braniewa, Kwidzyna i Torunia. Większość z przetransportowanych beczek szła na zaspokojenie potrzeb wielkiego mistrza podczas jego wizyt⁶⁵. Łączna kwota za wszystkie transporty wyniosła około 20 grzywnien.

W roku 1412 rachunków dotyczących wina było osiem. Trzy z nich dotyczyły Malborka, pozostałe Lidzbarka Warmińskiego, Miłomłyna, Suszu, Chełmna, Brodnicy i Królewca⁶⁶. Jeden z rachunków dotyczył zapłaty winiarzowi z Gdańska

⁶⁰ AMH, 3–5.

⁶¹ AMH, 4.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ AMH, 19–23; Załącznik 1, 19 i n.

⁶⁵ Załącznik 1, 19–20.

⁶⁶ Załącznik 1, 20–21.

za 10 beczek wina, które przetransportowano do siedziby wielkiego mistrza. Wiadomo o transporcie, któremu podlegało 12 beczek *fas*, 5 beczek *tonne* i wyjątkowo 2 stoffy *gebranthen wyn*, prawdopodobnie wódki. Co do pozostałych wzmianek ilość wina nie została określona. Łączna kwota za usługi wyniosła około 7 grzywien.

Za rok 1413 zapisano również osiem rachunków za transport wina. Było ono wysyłane do Pokrzywna, Świecia, Elbląga, Malborka (trzykrotnie), Prabut i Torunia. Jedyną wzmiankowaną ilością transportowanego wina były dwie beczki posłane do Prabut i prawdopodobnie do Fromborka (*Fredecke*) na potrzeby biskupów. W pozostałych rachunkach brak dokładnej informacji o ilości transportowanego wina. Łączny koszt transportów wyniósł około 16 grzywien⁶⁷.

Dziewięć rachunków dotyczących transportu wina pojawia się dla 1414 r. Dokonano zakupów wina w sumie za niecałe 10 grzywien⁶⁸. Wino było wysyłane dwukrotnie do Torunia, po jednym transporcie do Człuchowa, Rygi, Elbląga, Grudziądz i Prabut. W przypadku Rygi jest to transport jednej beczki *fas* dla tamtejszego arcybiskupa⁶⁹. W roku 1414 wiadomo jedynie o 6 beczkach *tonne* i 8 beczkach *fas*, w przypadku pozostałych rachunków brak danych.

W 1415 r. wino było wysyłane do Kwidzyna i Elbląga (dwukrotnie), Królewca, Gdańska, Sobowic, Malborka i Sztumu. W trzech przypadkach brakuje informacji o miejscu wysyłki. Tak jak w przypadku pozostałych rachunków dane dotyczące wina są niepełne, w sumie znane są tylko 2 beczki *tonne* i 2 beczki *fas*. Koszty transportu wina wyniosły około 8 grzywien⁷⁰.

Rok 1416 w kwestii transportu wina był wzmiankowany ośmiokrotnie. Miejscowościami, do których transportowano trunek, były: Malbork, Kętrzyn, Toruń, Kwidzyn, Elbląg i Grudziądz⁷¹. W rachunkach wzmiankuje się o 6 beczkach *tonne* i 3 beczkach *fas*, w pozostałych przypadkach brakuje danych do stwierdzenia, ile wina zostało przetransportowanego do poszczególnych zamków. Wydatki na transport wina obliczono na około 8 grzywien⁷².

Trzydzieści rachunków odnotowano w roku 1417. Wino było transportowane do Sobowic, Gdańska, Starogardu Gdańskiego, Chojnic, Sątoczna, Przemarku, Czarnych i Królewca. Koszt wszystkich rachunków wyliczono na około 20 grzywien. Wiadomo o transporcie 6 beczek *fas*⁷³, co do pozostałych ilości brakuje konkretnych informacji w zapisach źródłowych.

Od 1 lutego do późnej jesieni 1418 r. odnotowano dwanaście rachunków. Wino przewożono do Malborka, Radzyna, Torunia, Elbląga, Królewca,

⁶⁷ AMH, 109–127.

⁶⁸ AMH, 127–148.

⁶⁹ Załącznik 1, 24.

⁷⁰ Załącznik 1, 24–25.

⁷¹ Załącznik 1, 25.

⁷² Załącznik 1, 25–26.

⁷³ Załącznik 1, 26.

Kwidzyna, Bałgi i Sobowic. Łączna kwota płatności za transport wyniosła 4 grzyw-ny. We wszystkich rachunkach brakuje danych dotyczących ilości transportowa-nego wina⁷⁴.

Dokładnych ilości transportowanego wina nie udokumentowano również w roku 1419. Kwoty za transport w sumie liczą około 8 grzywien. Wino było wysyłane do Świecia, Sztumu, Torunia, Malborka i Ostródy. Najwięcej, aż pięć rachunków, dotyczyło wina wysyłanego do Torunia. W roku 1420 wino wysyłano do Malborka, Torunia, Kowalewa, Sztumu i Sątoczna. Kwota za transport wyno-siła około 9 grzywien⁷⁵.

W sumie w ciągu 10 lat wysłano wino, którego koszt transportu wyniósł około 115 grzywien. Najczęściej wino wysyłano do Malborka, Torunia, Kwi-dzyna, Lidzbarka Warmińskiego, Królewca, Elbląga i Prabut. Te zamki można potraktować jako punkty na mapie, stanowiące oś obrotu tym luksusowym towa-rem w obrębie państwa Zakonu Krzyżackiego. Kwidzyn i Lidzbark Warmiński dodatkowo pełniły funkcję siedzib biskupich⁷⁶, w tej sytuacji można traktować wino jako dar od Zakonu dla wysokich dostojników duchownych. Należy więc zwrócić uwagę, że wino pojawiało się przede wszystkim w dużych zgromadze-niach konwentualnych, natomiast w mniejszych komturiach i prokuratorstwach wino pojawiało się okazjonalnie, głównie ze względu na wizytacje wielkiego mis-trza. W źródle widoczna jest rola Gdańska jako miasta-pośrednika, biorącego udział w początkowej części łańcucha dystrybucji. Pozostałe miejscowości były odbiorcami i pełniły funkcje konsumentów.

Wnioski

Szeroka gama gatunków dostarczanego wina, skala rodzimej produkcji, odległo-ści pomiędzy ośrodkami oraz sytuacja ekonomiczna i polityczna państwa Zakonu Krzyżackiego w Prusach wpływała na wysokość dodatkowych opłat przy dystry-bucji tego alkoholu. Zniesienie ceł na Renie dało gwarancję stałych dostaw z bali-watów w Koblencji. Potrzeby konsumpcji wina były jednak na tyle duże, że nie rezygnowano z pozyskiwania trunku z innych regionów oraz wzmożonej dział-alności w ramach krajowych upraw. Duży wpływ na cenę danego wina miała ilość posiadanego w danym momencie gatunku oraz jego smak. Silna pozycja niektó-rych „marek” wina determinowała ich wysoką cenę oraz koszt jego sprowadzenia.

W zdecydowanej mierze panowie krzyżaccy posiłkowali się kontaktami kup-ców z Gdańska, którzy w rachunkach komtura zamkowego w Malborku, pod-skarbiego malborskiego oraz komturii królewieckiej są najczęściej wymieniani

⁷⁴ Załącznik 1, 26–27.

⁷⁵ Załącznik 1, 27.

⁷⁶ Załącznik 1, 27.

z pochodzenia. Niestety, nie we wszystkich przypadkach istnieje możliwość dokładnego oszacowania stawek, jakie za swoje usługi liczyli pośrednicy. Ponadto koszty transportu, w zależności od ilości przewożonego drogą lądową lub morską trunku wahały się w znacznym stopniu, a przy braku informacji o pochodzeniu danej dostawy trudno jest określić rzeczywistą kwotę za transport wozem lub fracht.

Powszechność dystrybucji wina oraz różnorodność stawek pozwalają na stwierdzenie, że w państwie Zakonu Krzyżackiego obrót tak luksusowym trunkiem, jakim wydaje się wino, nie należał do rzadkości. Ilość trunku krajowego oraz zagranicznego na rynku w zdecydowanie dużym stopniu wzmocniała gałąź handlu towarami luksusowymi oraz kształtowała pozycję państwa zakonnego w regionie.

Załącznik 1

Zestawienie opłat za wino i kosztów transportu w latach 1410–1420 na podstawie *Das Ausgabebuch des Marienburger Hauskomphurs für die Jahre 1410–1420*

Data	Wpis	Liczba	Kwota	Kierunek	Zadanie	Strona źródła, wers
2-8.01.1410	Item 1 sc 1 furman unserm homeister kem Lesk wyn zcu furen an der mittwoche noch Epyphanie	-	1 szkojc	Laski	transport	3, 2
14.02.1410	Item ½ m. vor wyn czu furen ken der dut-schen Ylaw am sontage Oculi	-	½ grzywny	Ilawa	transport	3, 23
12-14.02.1410	Item 1 ½ m. 5 tonnen weyn zcu furen ken Osterode und zcum Hoensteyn und zcu Nidenburg am fritag von Reminiscere	5 beczek tonne	1,5 grzywny	Ostróda, Pszczółki, Nidzica	transport	3, 22
28.03-13.04.1410	Item 1 fird. eynem furmanne vor 2 tonnen wyns czum Pruschenmarkte czu furen am sontage Jubilate	2 beczki tonne	1 wiardunek	Przezmak	transport	4,11
19.04.1410	Item 4 sc weyn ken Kristburg czu furen	-	4 szkojce	Dzierzgoń	transport	4, 15
13.04.1410	Item 8 sc von 2 korbe zcum weynwayn und silberwayn	2 korby	8 szkojców	-	transport	4, 12
18.04.1410	Item 8 sc. Vor 2 vas welsch weyn herzczaufuren am Freitag vor Georgii	2 beczki typu vas	8 szkojców	-	transport	4,13
11.05.1410	Item 7 sc minus 10 d. vor wyn czu furen ken Grebyn unserm homeister	-	7 szkojców minus 10 denarów	Grabiny	transport	5, 3

24.06.1410	9 fird und 1 sol 2 furluten vor 2 vas wynes czu furen den bischoffen czu Heylsberg und off Samelant	2 vas	9 wiardunków, 1 solid	Lidzbark Warmiński	transport	5,18
24.06.1410	Item 1 fird eyme furman, der eyn vas wynes dem bischoffe czu Resenburg furte	1 vas	1 wiardunek	Prabuty	transport	5, 20
29.03.1411	Item 1 m eyme furmanne der do wyn ken Seburg furte von mynes vorfar weyn	-	1 grzywna	Jeziorany	transport	19, 34
29.03.1411	Item 2 ½ m. dem furmanne, der wyn ken Reszel furte	-	2,5 grzywny	Reszel	transport	19, 35
29.03.1411	Item 1m. eyme furmanne, der den wyn ken Heilsberg furte	-	1 grzywna	Lidzbark Warmiński	transport	20,6
29.03.1411	Item 2 m. 10 sc. vor 3 tonnen wynes ken Resil czu furen	3 tonne	2 grzywny, 10 szkojców	Reszel	transport	20,17
9.04.1411	Item 3 fird eyme furmanne vor 1 tonne wyn in flasschen kem Brunsberge czu furen	1 tonne	3 wiardunki	Braniewo	transport	21, 13
9.04.1411	Item 1 m. eyme furmanne vor 4 tonnen wyns ouch czum Brunsberge czu furen	4 tonne	1 grzywna	Braniewo	transport	21, 14
1-10.05.1411	Item 2m. 1 fird. Eyme furmanne vor 4 ½ tonne wyn ken Thorun czu furen dem gro- skompthur off den tag mit den Polan off den sontag noch Stanislai	4,5 tonne	2 grzywny, 1 wiardunek	Toruń	transport	22, 2
10.05.1411	Item 5 sc. eyme furmanne vor 3 tonnen wyn ken Grudencz czu furen unserm home- ister	3 tonne	20 szkojców	Grudziądz	transport	22,13
10-31.05.1411	Item 5 fird. Eyme furmanne vor eyn vas wynes ken Fredecke czu furen	1 vas	5 wiardunków	Wąbrzeźno	transport	22, 29
31.05.1411	Item 14 sc. Vor 3 tonnen wyns ken Marienwerder und vort czur Mewe zu furen	3 tonne	14 szkojców	Kwidzyn, Gniew	transport	23,6

Data	Wpis	Liczba	Kwota	Kierunek	Zadanie	trona źródła, wers
24.06.1411	Item 5 sc. Eyme furmanne vor 2 tonnen wyn unserm homeyster ken der Mewa czu furen	2 <i>tonne</i>	5 szkojców	Gniew	transport	24,2
19.06.1411	Item eynem furmanne 1 fird., der von der Mewe 2 <i>vas</i> weynes her furte (pherdermairs-chalkes)	2 <i>vas</i>	1 wiadunek	Gniew	transport	24,6
28.08- -1.09.1411	Item 1 schiffman czu Danczk, der do mede und wyn dem meister furte ins meisters kellir 1 ½ m., terminus Egidii	-	1,5 grzywny	Malbork	transport	28, 36
9.08.1411	Item 3 fird Monch vor 4 tonnen wyn unsers homeister ken Morungen czu furen	4 <i>tonne</i>	3 wiadunki	Morąg	transport	31, 9
6.09.1411	Item 5 fird Aldemarkt dem furmanne vor des groskomphurs wyn ken Thorun czu furen	-	5 wiadunków	Toruń	transport	32, 9
20.09.1411	Item 1 m. Kirstan Muldenhauwer vor 6 tonnen wyn ken Reden czu furen dem meyster	6 <i>tonne</i>	1 grzywna	Radzyń Chełmiński	transport	32, 20
Po 11.10.1411	Item 16 sc Monchin vor 2 tonnen wyn unserm homeister czu furen ken Allinsteyne	2 <i>tonne</i>	16 szkojców	Olisztyn	transport	33, 31
Po 11.10.1411	Item 9 sc. Paul vor 3 tonnen wyns unserm homeister kem Brunsberge czu furen	3 <i>tonne</i>	9 szkojców	Braniewo	transport	33, 34
Po 11.10.1411	Item 1 ½ m. einem furman vot Thorun, der dem meister win brochte und dem groskomphur syn gethe	-	1,5 grzywny	Toruń	transport	35,15
Po 11.10.1411	Item ½ m. minus 10 d., der 4 ton wein unserm homeister zcu Hollant vurte	4 <i>tonne</i>	1,5 grzywny minus 10 denarów	Elbląg	transport	36,4
Po 1.01.1412	Item 1 ½ m. deme kellermeister, di her usgab deme furmanne, der ym win brochte	-	1,5 grzywny	Malbork (?)	transport	38, 10

Po 23.03.1412	Item 1 m. vor 10 vas wyn abelosen eym wynman von Danczk	10 vas	1 grzywna	Gdańsk ->Malbork (?)	zapłata	38,19
Po 23.03.1412	Item 16 sc. vor 2 stoffe gebranten wyns unserm homeister	2 stoffy	16 szkojców	Malbork (?)	zapłata	38, 20
Po 29.09.1412	Item 5 fird Munch deme furmanne vor wyn czu Helesberg czu furen unserm homeister	-	5 fird	Lidzbark Warmiński	transport	70, 3
Po 29.09.1412	Item 10 sc. Mattias Pruse deme meister wyn czur Libenmole czu furen	-	10 szkojców	Mitomlyn	transport	71,12
22.05.1412	Item 1 m. Aldenmarchk vor 2 vas wyns deme byschof von Resenburg 1 und deme byschofe von Culmense eyns	2 vas	1m.	Prabuty, Chelmino	transport	74,6
2.06.1412	Item 1 m. minus 20 d. vor 5 tonnen wynes Aldenmark dem meister czu Strosberg czu furen	5 tonne	1 m- 20 d.	Brodnica	transport	78,6
Po 14.09 1412	Item 1m. 1sc. 10 d. Heynrich Herman, der dem meyster wyn zu konigsberg furte	-	1m. 1sc. 10 d.	Królewiec	transport	80,10
Po 19.02.1413	Item 9 m. 2 furmannen, die des meisters weyn ken Engelsberg furten	-	9 grzywien	Pokrzywno	transport	108, 2
Po 19.02.1413	Item 1 m. 2 sc. Eyme furmanne, der unserm homeyster wyn czur Swecze furte	-	1 grzywna, 2 szkojce	Świecie	transport	109, 2
Po 19.02.1413	Item ½ m. Heynrich furmanne, der dem meister wyn czu Hollant furte	-	Pół grzywiny	Elbląg	transport	109, 37
20.04.1413	Item 16 halbeschoter Blumensteyner, dy des meisters wyn us dem schiffe brochten	-	?	Malbork?	transport	111,16
Po 20.04.1413	Item 5 sc den Blumensteyner, dy des meisters wyn lechste in brochten	Łaszł?	5 szkojców	Malbork?	transport	112, 9

Data	Wpis	Liczba	Kwota	Kierunek	Zadanie	trona źródła, wers
Po 20.04.1413	Item 1 m. minus 20 d. Aldenmarkte, der dem bischoffe von Rezenburg und dem bischoffe von Fredece yderman eyn <i>vas</i> weyns brochte	2 <i>vas</i>	1 m minus 20 d.	Prabuty, Wąbrzeźno	transport	112, 34
Po 22.06.1413	Item ½ m. minus 6 d. vor eine leyne yn des meisters keller, do man wyn mete yn slept	-	½ m. minus 6 d.	Malbork	usługa	114, 6
Po 22.06.1413	Item 4 m. 4 sc. Nicclos Opeler, der dem meister weyn czu Thorun furte und als lange mit ym ummefur, bis das der meyster heym quam	-	4 m. 4 sc.	Toruń	transport	114, 30
Po 25.03.1414	Item 4 ½ m Hannus Pelcz von eyn schiff von Danczik ken Thorun weyn und bier und syn gerethe uff den tag ken Thorun dem meister czu furen	-	4,5 grzywny	Gdańsk -> Toruń	transport	127, 38
02.01.1414	Item 1 m. 4 sc. 10 d. Niclus Brynner gegeben vor 6 tonnen weyn und 1 loge czu vuren ken Sloche dem meister	6 <i>tonne</i> , 1 loge	1 m., 4 sc., 10 d.	Człuchów	transport	128, 36
Po 8.04.1414	Item 5 fird Aldemarkt, das her deme meister 4 fas tonnen mit weyne ken Thoran czufurte	4 beczki (fas, <i>tonne</i> ?)	5 fird	Toruń	transport	130, 19'
Po 5.08.1414	Item 20 sc. eyne furmanne, der unserm homeyster wyn furten ken der Mewe	-	20 sc.	Gniew	transport	143, 35
Po 5.08.1414	Item 13 sol. den Blumensteyner, als sy unsers homeisters wyn holffen in der keller brengen	-	13 solidów	-	usługa	144, 2

05.06.1414	Item 20 sc. 25 d. Oppeler dem furmanne am dinstage noch Trinitatis vor 1 <i>vas</i> wyn dem herren bischoffe czu Resenburg unde eyn <i>vas</i> wyn dem herren bischoffe von Colmensee ken Fredecke czu furen mit 4 pferden.	2 <i>vas</i>	20 sc, 25 d.	Prabuty, Wąbrzeźno	transport	144, 26
5.06.1414	Item 11 sc. Niclos Behmen eyne furmanne mit 2 pferden vor eyn <i>vas</i> wyn der herren erzbischoffe von Ryge czum Bratyan czu furen, jod em howpthe von der myle 1 sc.	1 <i>vas</i>	11 sc.	Ryga-> Bratian	transport	144, 29
Po 27.07.1414	Item 4 sc. 1 furman [der] dem meister weyn furte ken dem Elbinge	-	4 sc.	Elbląg	transport	147, 20
Po 27.07.1414	Item 13 sc. 10 d. 1 furman, der dem meister weyn furten en Grudencz	-	13 sc. 10 d.	Grudziądz	transport	148, 34
Po 5.08.1415	Item 1 fird vor eyne ysern horn, do man weyn mit off vollet	-	1 wiardunek	-	usługa	152,24
3.03.1415	Kornmeysters des meysters marstal: Item 2 m. minus ½ sc. vor eyne [tonne?] in unsers homeysters keller, do mete man den wyn usbrenget termino Letare	1 <i>tonne</i> ?	2 m minus ½ sc.	-	usługa	164,12
24.02.1415	Kornmeyster des meysters marstall: item 2m. minus ½ sc. vor eyne lyn in unsers homeysters keller, do man der weyn mete usbrenget	Lyn?	2 m. minus ½ sc.	-	usługa	178, 38
31.03.1415	Item 5 sc. 1 furman vor 1 loche weynes ken Marienwerder czu furen dem bischoffe	Loche?	5 sc.	Kwidzyn	transport	184,1
Po 31.03.1415	Item 20 sc. 1 furman vor 1 tonne wyns ken Konigsberg czu furen dem meyster	1 <i>tonne</i>	20 sc	Królewiec	transport	184,20

Data	Wpis	Liczba	Kwota	Kierunek	Zadanie	trona źródła, wers
3.03.1415	Item 8 sc. Eyme furmanne, der unserm ho-meyster wyn furten ken Danczk an der mit-tewochen noch Letare	-	8 sc.	Gdańsk	transport	185,8
19.05.1415	Item 14 sc. minus 4 d. den Blumensteyner, das sye den wyn hoffien inbrenge	-	14 sc minus 4 d.	-	usługa	186,11
Po 19.05.1415	Item 5 sc. 1 furman der 1 fas weynes furte dem bischoff ken Marienwerder	1 <i>fas</i>	5 sc.	Kwidzyn	transport	186,21
Po 05.08.1415	Item 8 sc. 1 schiffman der dem marschalk weyn furthe ken dem Elbing und her Pomersheym seyn gerethe	-	8 szkojców	Elbląg	transport	188,38
	Item 4 sc. 1 furman, der dem meyster weyn ken dem Elbinge furte an der mittewochen noch Bartolomei	-	4 szkojce	Elbląg	transport	189, 21
	Item 4 sc vor 1 <i>vas</i> weynes in den bording czu brengen us dem kanen, als der meyster dem marschalk und dem bischoff von Samelant weyn sante	1 beczkę wina	4 szkojce	Malbork (?)	transport	190, 35-37
	Item 4 sc. 1 furman , der dem meyster weyn furten en Sobowitcz	-	4 sc.	Sobowice	transport	191, 16
	Item 4 sc eynem furman vor 1 tonne weynes dem meyster ken Grebin czu furen	-	4 szkojce	Grabiny	transport	191, 33
4.12.1415	Item 4 sc. Eyme furmanne, der dem meyster sinen wyn furte keyn Stume and em mitwo-chen noch sente Anders tage	-	4 sc.	Sztum	transport	193, 17

Po 24.08.1416	Kellermeister an des huskomphurs stadt ussgegeben [...]Item 3 fird und 1 sol. [...] und vor 3 was wyne uss des meisters keller zcu schiffe zcu brengen	3 duže beczi	3 fird und 1 sol.	Malbork?	transport	198, 20
28.02.1416	Item 1 m. unde 10 sc. 2 furluten, die dem meyster 6 tonnen wyne furten ken Brandenburg, am fritage vor vastnacht	6 mniejszych beczech	1 m. 10 sc.	Brandenburgia	transport	225, 19
Po 28.02.1416	Item 3 m. eyme furman , der do win furte kegen Rastenberg, der den komphur kegen Littaw furte	-	3 m.	Kętrzyn,	transport	225, 21
Po 1.05.1416	Item 4 sc eyme furman, der dem meystern sinen wyn furte zu Mesellancz	-	4 sc.	Międzyłęź	transport	227,35
Po 8.05 1416	Item 2 m. eyme furmanne, der deme marschalcke unde deme tresseler wyn furte kegen Toren, also sie hene czogen zum gespreche an der mittwochen	-	2 grzywny	Toruń	transport	228,13
Między 3 a 9 czerw- ca 1416	Item 9 sc. eyme furman, der do wyn furte keyn Mergenwerder, an der mitwochen vor pfingsten	-	9 szkojców	Kwidzyn	transport	228,29
7.07 1416	Item 4 sol. eyme fyszer, der deme meyster wyn furten en Elbinge	-	4 solidy	Elbląg	transport	229, 20
13.12.1416	Item 20 sc eyme furmanne mit czwen pferden unserm homeyster wyn czu furen ken Grudencz	B.d.	20 szkojców	Grudziądz	transport	243, 17
Przed 17.01.1417	Item 1 fird. vor eynem korb zcu unsers homeisters wynwayn	-	1 wiardunek	-	usługa	247, 19
17-24.01.1417	Item 1m. 5 sc. 10 d. Weyse Paul furlon des meysters wyn kegen Sobbowicz czu furen	-	1 grzywna, 5 szkojców, 10 denarów	Sobowice	transport	254, 4

Data	Wpis	Liczba	Kwota	Kierunek	Zadanie	trona źródła, wers
17-24.01.1417	Item 5 fird. vor unsers homeisters wyn kegen Danczke zcu furen am tage Antonii	-	5 wiardunków	Gdańsk	transport	254,7
31.01-21.02 1417	Item 10 sc. eyne furmanne mit czwen pferden unserm homeyster wyn czu furen ken Stargarth, yo off das howpth von der myle 20 d.	-	10 szkojców	Stargard	transport	255,1
31.01-21.02 1417	Item 5 m. 10 sc. 10 d. Pauwel furmanne unde syne compan vor wyn czu furen unserm homeyster ken der Konicz(...)	-	5 grzywien, 10 szkojców, 10 denarów	Chojnice	transport	255,7
Po 7.03 1417	Item 16 sc. vor unsers homeysters wynwayn czu bessern	-	16 szkojców	-	usługa	256,1
21-28.03.1417	Item 2m. 2sc. Niclos Behemen, der unserm homeyster wyn nachfurte 25 mile bis zcu Lumenburg am sontage Judica mit 3 houpten	-	2 grzywiny i 2 szkojce	Sątoczno	transport	280,9
26.04.-01.05. 1417	Item 14 sc. eyne furmanne mit 2 pferden, der unserm homeyster wyn ken Danczk furte(...)	-	14 szkojców	Gdańsk	transport	281,15
Po 3.05.1417	Item ½ m. minus 1 sol. den Blumensteyner vor unsers homeysters Rynisschen wyn in den keller czu brengen unde czu legen	-	½ grzywiny minus 1 solid	Malbork(?)	usługa	281, 36
19.05.1417	Item 1 m. Brunwen dem furmanne vor wyn unserm homeyster czum Pruschenmarke czu furen	-	1 grzywina	Przeżmark	transport	282, 21

10-13.06.1417	6 ½ m. Niclas von Marienburg vor 2 was wynes und 1 was nagel und des alden komphurs von der Golar gerete gegen Königsberg zu furen am sonstage noch cor-poris Christi	2 duże beczki	6,5 grzywny (całość)	Królewiec	transport	283,9
11.07.1417	Item 18 sol. 8 d. 28 Blumensteynern, die do 4 was wynes uss des meysters keller brochten(...) am Sontage vor Margarethe	4 duże beczki	18 sol, 8 d.	Malbork (?)	usługa	284, 5
29.08.1417	Item 2 m. 10 sc. Niclos Bruwn dem furman-ne, der unserm homeyster wyn off den tag zcum Hamersteyn furte(...)	-	2 grzywny, 10 szkojców	Czarne	transport	285,27
Po 6.06.1418	Item ½ m. 40 d. nuwes den von Blumensteyn, das sie hulfen des meisters weyn in der keller brengen	-	½ grzywny 40 denarów	Malbork (?)	usługa	291,22
Po 6.06.1418	Item ½ m. nuwes wyn usem schiffe czu bren-gen, das von Danczk quam etc.	-	½ m grzywny	Gdańsk, Malbork	Oplata za fracht	292,5
6.02.1418	Item ½ m. nuwes eim furman, der unserm homeister wyn und alden methe furten ken Redin, als her uf den tag ken Thoren czog nach wynachten	-	½ grzywny	Radzyń Chełmiński, Toruń	transport	310, 28
1.02.1418	Item 11 sc. eim witinge, der mit dem wyne und metheken Thoren reith	-	11 sc.	Toruń	transport	310,34
3.03.1418	Item 5 sc. eim furman, der unserm home-ister weyn furte kem Elbing am dornstage noch Oculi	-	5 sc.	Elbląg	transport	311, 3
8.04.1418	Item 6 sol. vor 2 slos czus meisters weynway-ne und 1 czum keller, wo man uffem wege den weyn in leget	-	-	Malbork	usługa	313, 9

Data	Wpis	Liczba	Kwota	Kierunek	Zadanie	trona źródła, wers
8.06.1418	Item 7 sc. 10 d. des meisters weyn in den keller zcu brengen den Blumensteiner	-	7 szkojców, 10 denarów	Malbork	usługa	314, 16
15.06.1418	Item 5 fird. nuwes eyne furman wyn un-serm homeyster ken Konigsberg zcu furen vor Johannis	-	5 fird	Królewiec	transport	314, 37
4.06.1418	Item 11 sc. Eym furman, der dem bischoff ein was wyn furte ken Marienwerder, do in unser homeister mitte errete	-	11 sc.	Kwidzyn	transport	315,12
9.07.1418	Item 13 sc. ein furman, der unserm homey-ster wyn ken Balge vurte, am sonnobbende noch visitationis	-	13 sc.	Bałga	transport	315,15
Po 11.09. 1418	Item 4 sc. wyn zcu furen ken Dirsza Sobwicz unserm homeister	-	4 sc.	Sobowice	transport	317,6
6.02.1418	Item ½ m. nuwes eim furman, der unserm homeister wyn und alden methethe furten ken Redin, als her uf den tag ken Thoren czog nach wynachten	-	½ grzywny	Radzyń Chełmiński, Toruń	transport	310, 28
1.02.1418	Item 11 sc. eim witinge, der mit dem wyne und metheken Thoren reith	-	11 sc.	Toruń	transport	310,34
3.03.1418	Item 5 sc. eim furman, der unserm home-ister weyn furte kem Elbing am dornstage noch Oculi	-	5 sc.	Elbląg	transport	311, 3
8.04.1418	Item 6 sol. vor 2 slos czus meisters weynway-ne und 1 czum keller, wo man uffem wege den weyn in leget	-	-	Malbork	usługa	313, 9

6-17.01.1419	Item 8 sc. eim furmanne, der unserm homeister weyn ken Suwycz furte, am dinstage vor Fabiani	-	8 szkojców	Świecie	transport	335, 25
30.01-6.02.1419	Item 2 sc. wyn unserm homeister ken Sthume zcu furen am Mittwoch noch Purificationis	-	2 szkojce	Sztum	transport	335,34
8.02.1419	Item 7 sol. wyn ken dem Sthume zcu furen	-	7 solidów	Sztum	transport	335, 36
23.04.1419	Item 9 fird. czu furen weyn und methen ken Thorun uff Quasimodogeniti zcum tage.	-	9 wiardunków	Toruń	transport	335,38
23-25.04.1419	Item 1 ½ m. Pawl Keyser czu furen weyn ken Thorun(...) am dinstage noch Quasimodogeniti	-	1,5 grzywny	Toruń	transport	335, 40
04.06.1419	Item 1 ½ m. 8 sc. furlon vor weyn ken Thorun czu furen und methen uff pfingsten	-	1,5 grzywny, 8 szkojców (całość)	Toruń	transport	336,1
4-16.06.1419	Item 3 m. widder von Thoren czu furen weyn und methen am freitage noch corporis Christi	-	3 grzywny	Toruń	transport	336,2
13.07.1419	Item 2 sc. czu furen ken dem Sthume weyn dem meister uff Margarete	-	2 sc.	Sztum	transport	336, 22
Po 13.07.1419	Item ½ fird. Vor weyn und weysbrot, als der huskomphthur von Bissen hie was	-	½ fird (całość)	Malbork?	transport	336,38
21.09.1419	Item 5 fird. czu furen weyn ken Thoren unserm homeister uff Mathei	-	5 fird	Toruń	transport	337, 2
21.09-14.10.1419	Item 14 sc. wyn czu furen ken Osterrode dem meister uff Burchardii	-	14 sc.	Ostróda	transport	337, 10
6-17.01.1419	Item 8 sc. eim furmanne, der unserm homeister weyn ken Suwycz furte, am dinstage vor Fabiani	-	8 szkojców	Świecie	transport	335, 25

Data	Wpis	Liczba	Kwota	Kierunek	Zadanie	trona źródła, wers
30.01-6.02.1419	Item 2 sc. wyn unserm homeister kem Sthume zcu furen am Mittwoch noch Purificationis	-	2 szkojce	Sztum	transport	335,34
8.02.1419	Item 7 sol. wyn ken dem Sthume zcu furen	-	7 solidów	Sztum	transport	335, 36
23.04.1419	Item 9 fird. czu furen weyn und methe ken Thorun uff Quasimodogeniti zcum tage.	-	9 wiardunków	Toruń	transport	335,38
24.08.1420	Homeisters keller: 15 fas wyn, 5 fas Reynsch wyn uffn tag; item 1 fird. In des meisters keller czu brengen 4 fas weynes uff Bartholomei.	15 dużych beczek, 5 dużych beczek wina reńskiego	1 wiardunek, 4 szkojce	Malbork	Inwentarz, usługa	341, 20-22
-	Furlon: item 2 ½ m. weyn czu furen dem meister ken Schonsee Thorn und weyn wi-der heim	-	2,5 grzywny	Kowalewo, Toruń	transport	355, 31
24.03.1420	Item 1 m. 7 sc. 20 d. czu furen wein ken Lunenberg unserm homeister uff Judica	-	1 grzywna, 7 szkojców, 20 denarów	Sątoczno	transport	356,2
26.05.1420	Item 17 sc. czu furen weyn unserm homeister ken Schonsee und kem Sthume	-	17 sc.	Kowalewo, Sztum	transport	356, 23
15.08.1420	Item 1 m. nuwes geldes weyn czu furen unserm homeister ken Rastenburg uff Assumpcionis	-	1 grzywna	Kętrzyn	transport	356, 37
Po 6.06.1420	Item 2 sc. wein ken Sthume czu furen noch corporis Christi	-	2 sc.	Sztum	transport	358,30
-	Item 16 sol. 24 Blumensteiner den weyn helfen czu brengen	-	16 solidów	Malbork?	usługa	359,7

24.08.1420	Homeisters keller: 15 fas wyn, 5 fas Reynsch wyn ufnn tag; item 1 fird. In des meisters keller czu brengen 4 fas weynes uf Bartholomei.	15 dużych beczek, 5 dużych beczek wina reńskiego	1 wiardunek, 4 szkojce	Malbork	Inwentarz, usługa	341, 20-22
-	Furlon: item 2 ½ m. weyn czu furen dem meister ken Schonsee Thorn und weyn wider heim	-	2,5 grzywny	Kowalewo, Toruń	transport	355, 31
24.03.1420	Item 1 m. 7 sc. 20 d. czu furen wein ken Lumenberg unserm homeister uf Judica	-	1 grzywna, 7 szkojców, 20 denarów	Sąteczno	transport	356,2
26.05.1420	Item 17 sc. czu furen weyn unserm homeister ken Schonsee und kem Sthume	-	17 sc.	Kowalewo, Sztum	transport	356, 23
15.08.1420	Item 1 m. nuwes geldes weyn czu furen unserm homeister ken Rastenburg uf Assumpcionis	-	1 grzywna	Kętrzyn	transport	356, 37
Po 6.06.1420	Item 2 sc. wein ken Sthume czu furen noch corporis Christi	-	2 sc.	Sztum	transport	358,30
-	Item 16 sol. 24 Blumensteiner den weyn helfen czu brengen	-	16 solidów	Malbork?	usługa	359,7
24.08.1420	Homeisters keller: 15 fas wyn, 5 fas Reynsch wyn ufnn tag; item 1 fird. In des meisters keller czu brengen 4 fas weynes uf Bartholomei.	15 dużych beczek, 5 dużych beczek wina reńskiego	1 wiardunek, 4 szkojce	Malbork	Inwentarz, usługa	341, 20-22
-	Furlon: item 2 ½ m. weyn czu furen dem meister ken Schonsee Thorn und weyn wider heim	-	2,5 grzywny	Kowalewo, Toruń	transport	355, 31

Data	Wpis	Liczba	Kwota	Kierunek	Zadanie	trona źródła, wers
24.03.1420	Item 1 m. 7 sc. 20 d. czu furen wein ken Lumenberg unserm homeister uf judica	-	1 grzywna, 7 szkójców, 20 denarów	Sąteczno	transport	356,2
26.05.1420	Item 17 sc. czu furen weyn unserm homeister ken Schonsee und kem Sthume	-	17 sc.	Kowalewo, Sztum	transport	356, 23
15.08.1420	Item 1 m. nuwes geldes weyn czu furen unserm homeister ken Rastenburg uf Assumpcionis	-	1 grzywna	Kętrzyn	transport	356, 37
Po 6.06.1420	Item 2 sc. wein ken Sthume czu furen noch corporis Christi	-	2 sc.	Sztum	transport	358,30
-	Item 16 sol. 24 Blumensteiner den weyn helfen czu brengen	-	16 solidów	Malbork?	usługa	359,7
24.08.1420	Homeisters keller: 15 fas wyn, 5 fas Reynsch wyn ufnn tag; item 1 fird. In des meisters keller czu brengen 4 fas weynes uf Bartholomei.	15 dużych beczek, 5 dużych beczek wina reńskiego	1 wiardunek, 4 szkójce	Malbork	Inwentarz, usługa	341, 20-22
-	Furlon: item 2 ½ m. weyn czu furen dem meister ken Schonsee Thorn und weyn wi-der heim	-	2,5 grzywny	Kowalewo, Toruń	transport	355, 31
24.03.1420	Item 1 m. 7 sc. 20 d. czu furen wein ken Lumenberg unserm homeister uf judica	-	1 grzywna, 7 szkójców, 20 denarów	Sąteczno	transport	356,2

Uwaga: – brak danych

Źródło: „Das Ausgabebuch des Marienburger Hauskompturs für die Jahre 1410–1420”, hrsg. von W. Zieseimer (Königsberg 1911).

Maciej Badowicz

**Additional Charges for Wine Purchasing in the State of the Teutonic Order
in the Late Fourteenth and Fifteenth Centuries**

Summary

Trade in luxury goods was in the Middle Ages one of the elements building prestige and position in the international arena. Willingness to pay for importing goods, including duties and brokerage expenses, testified the economic potential of the State of the Teutonic Order in Prussia. In these days alcohol, including wine, was regarded as a luxury product. The article discusses the problem of fees incurred by the Order, associated with importing and distribution of wine in the country at the turn of the fourteenth and fifteenth centuries. Previous research in this area did not include specific source information, which did not allow determining the scale of the phenomenon. The economic data, which is analyzed in the text, is scattered in many types of source materials – volume of imported wine in inventories and accounts, the price of the product, place of origin and destination. The article gives a closer picture of the wine trade both from the perspective of the State of the Teutonic Order as well as the European perspective of the late Middle Ages.